

บทที่ 2

แนวความคิดและมาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองพยาน

เมื่อกล่าวถึงพยานหลักฐาน ทุกคนย่อมทราบดีว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ตาม คู่ความทั้งสองฝ่าย คือ โจทก์และจำเลยเมื่อกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดๆ ขึ้นมาในคำฟ้องหรือคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือข้อกล่าวแก้ของตน ต่างต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงต่อศาลเพื่อพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ สำหรับคดีอาญา พยานบุคคลซึ่งรู้เห็นข้อเท็จจริงที่สามารถพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลยได้ย่อมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แต่การจะได้มาซึ่งพยานบุคคลหรือคำพยานดังกล่าวอาจพบกับอุปสรรคนานาประการที่อาจทำให้เกิดข้อขัดข้องในการได้ข้อเท็จจริงแห่งคดีนั้น จากปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น รัฐจึงออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ขึ้นและกำหนดมาตรการต่างๆ ขึ้นใช้ในการคุ้มครองพยาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดกับประชาชนว่าบุคคลใดๆ ที่เป็นพยานจะได้รับความปลอดภัยจากการทำหน้าที่พยานนั้น และส่งผลให้ประชาชนเกิดความเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือแก่รัฐในการให้ถ้อยคำที่เป็นข้อสำคัญหรือข้อเท็จจริงในคดีซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมในภาพรวม

จากสมมติฐานที่ต้องการศึกษาว่ามาตรการพิเศษและการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น (Contact Out) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 นี้ สามารถขจัดอุปสรรคการไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความได้หรือไม่ ในเบื้องต้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงทำการศึกษาในหลักเกณฑ์อย่างกว้างเกี่ยวกับพยานบุคคลและการคุ้มครองพยานใน 4 ประเด็น คือ

1. คุณลักษณะของพยานบุคคล
2. บทบาทและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา
3. ปัญหาและอุปสรรคของพยานบุคคล
4. แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล

เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานให้เกิดขึ้นก่อนที่จะเข้าสู่การศึกษาวิเคราะห์ในเรื่องมาตรการพิเศษและการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น (Contact Out) ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 ต่อไป

2.1 คุณลักษณะของพยานบุคคล

2.1.1 ความหมายของพยานบุคคล

พยานบุคคล หมายถึง บุคคลที่มาให้การด้วยปากต่อหน้าศาล หรือบุคคลที่มาให้การต่อศาล และเบิกความเล่าเรื่องด้วยวาจา เพื่อที่ศาลจะได้บันทึกถ้อยคำของพยานผู้นั้น ไว้เป็นพยานหลักฐาน ในการพิจารณาคดี ตามนิยามนี้พยานบุคคล คือ ตัวคนที่รู้เห็นเหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงในคดีและได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในฐานะพยาน แต่มีนักกฎหมายบางท่านให้คำนิยามพยานบุคคลว่า พยานบุคคล หมายถึง ถ้อยคำของบุคคลที่มาให้การต่อหน้าศาลและศาลได้จดบันทึกข้อความไว้ในสำนวนความ ซึ่งตามนิยามหลังนี้มุ่งหมายถึง ถ้อยคำที่ศาลจดลงไว้ในสำนวนความ

พยานบุคคลอาจแยกเป็น “ประจักษ์พยาน (พยานโดยตรง) กับ พยานแวดล้อมกรณี (พยานเหตุผล)” ประจักษ์พยาน หมายถึง พยานหลักฐานที่บ่งระบุถึงข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งโดยชัดเจน เช่น นาย ก. อยู่ในที่เกิดเหตุขณะที่นาย ข. ใช้มีดแทงนาย ค. ดังนี้ถือວ່านาย ก. เป็นประจักษ์พยาน ส่วนพยานแวดล้อมกรณี หมายถึง พยานหลักฐานที่ไม่ได้บ่งระบุถึงข้อเท็จจริงโดยตรง แต่สามารถอนุมานได้ด้วยเหตุผลหรือสามัญสำนึกว่ามีข้อเท็จจริงใดข้อเท็จจริงหนึ่งเกิดขึ้น เช่น เมื่อ นาย ข. ใช้มีดแทงนาย ค. แล้ว นาย ข. วิ่งหนีออกมาจากที่เกิดเหตุพบกับนาย ง. ซึ่งเห็นนาย ข. ถือมีดวิ่งออกมา เช่นนี้ นาย ง. เป็นพยานแวดล้อมกรณีเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ข้อเท็จจริงว่านาย ข. เป็นคนแทงนาย ค. ในคดีอาญาศาลยอมรับฟังทั้งประจักษ์พยานและพยานแวดล้อมกรณี แต่พยานหลักฐานใดจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือกว่ากันนั้นเป็นเรื่องของการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน ซึ่งโดยปกติแล้วประจักษ์พยานย่อมมีน้ำหนักแห่งความน่าเชื่อถือมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามประจักษ์พยานอาจถูกทำลายน้ำหนักลงได้ เช่น พยานมีสาเหตุโกรธเคืองมาก่อน โอกาสที่พยานเห็นเหตุการณ์มีน้อยด้วยข้อจำกัดเรื่องระยะเวลาหรือแสงสว่าง หรือเพราะความบกพร่องทางการจดจำของพยานเอง เป็นต้น

การแบ่งพยานบุคคลอีกประเภทหนึ่ง ได้แก่ “พยานบุคคลธรรมดาทั่วไป กับ พยานผู้เชี่ยวชาญ” ปกติแล้วพยานบุคคลธรรมดาทั่วไปเบิกความได้แต่เฉพาะข้อเท็จจริงที่ตนได้รู้ ได้เห็น หรือได้ยินมาเท่านั้น จะมาเบิกความในลักษณะความเห็นไม่ได้ ยกเว้นแต่การเบิกความอันเป็นการแสดงความคิดเห็นที่บุคคลทั่วไปย่อมมีความเห็นได้ เพราะข้อเท็จจริงบางอย่างคนธรรมดาได้รับทราบกันด้วยความเห็น เช่น สิ่งที่เป็นนามธรรมในการรับรู้ทางประสาทของมนุษย์ ทั้งความสูง ความต่ำ ความร้อน ความเย็น ความใกล้ ความไกล ตลอดจนการคาดคะเนอารมณ์ และจิตใจของมนุษย์ รวมถึงความเห็นในเรื่องการเปรียบเทียบลายมือชื่อหรือลายมือเขียน และความคล้ายหรือเหมือนกัน

ในรูปลักษณะของบุคคลหรือวัตถุ ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญ (ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ ในคดีแพ่ง และผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา) ซึ่งถือเป็นพยานบุคคลเช่นกัน แต่เป็นผู้มี ประสบการณ์หรือวิชาความรู้ในสาขาต่าง ๆ มาเบิกความแสดงความเห็นตามหลักวิชา โดยที่บุคคล นั้นไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริง พยานผู้เชี่ยวชาญจึงเบิกความในรูปของการแสดงความ คิดเห็น

2.1.2 ความสามารถในการเป็นพยานบุคคล

บุคคลที่ประสบพบเห็นเหตุการณ์อันเป็นข้อเท็จจริงในคดีมาโดยตรงนั้น มิใช่ว่าจะสามารถ เข้าเบิกความเป็นพยานต่อศาลได้ทุกคน แต่จะต้องพิจารณาด้วยว่าบุคคลนั้นมีความสามารถที่จะเป็น พยานหรือไม่ หรืออีกนัยหนึ่งคือ บุคคลนั้นอยู่ในฐานะที่น่าเชื่อถือเพียงพอที่กฎหมายจะอนุญาตให้ เข้าเบิกความเป็นพยานหรือไม่ ในอดีตความสามารถของบุคคลที่จะเป็นพยานนั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับ วัยและภาวะจิตใจของบุคคลนั้นแล้ว กฎหมายยังห้ามบุคคลบางประเภทมิให้เป็นพยานด้วย เช่น บุคคลนอกศาสนา บุคคลที่เคยต้องโทษ บุคคลที่ประกอบอาชีพบางอย่าง บุคคลที่สังคมรังเกียจ บุคคลที่เป็นคู่สมรสหรือญาติมิตรกับตัวความ และบุคคลที่มีส่วนได้เสียกับคดี เป็นต้น แต่ใน ปัจจุบันแนวคิดของนักกฎหมายเปลี่ยนไปโดยเห็นว่าบุคคลที่จะให้ความสัตย์จริงแก่ศาลได้นั้น มิใช่ จะถือเอาตามสัญชาติ ศาสนา ฐานะ หรืออาชีพเป็นเกณฑ์ แต่ถือหลักว่าบุคคลใดก็ตามที่ได้รู้เห็น เหตุการณ์ซึ่งอาจให้ความสัตย์จริงแก่ศาลได้หรือที่ศาลอาจเชื่อฟังถ้อยคำได้ก็สามารถอ้างเป็นพยาน ได้ทั้งสิ้น ดังนั้นกฎหมายลักษณะพยานในปัจจุบันจึง ไม่มีบทบัญญัติห้ามบุคคลเป็นพยานด้วยเหตุ อาชีพหรือฐานะของพยานอีกต่อไป แม้พยานจะเป็นคู่สมรส ญาติมิตรของตัวความ หรือมีส่วนได้ เสียในผลคดีก็สามารถเป็นพยานได้โดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานนั้น แต่ที่ สำคัญบุคคลที่จะเป็นพยานนั้นจะต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นในการเป็นพยานตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเป็นไปตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 95 ได้บัญญัติคุณสมบัติเบื้องต้นไว้ กล่าวคือ

“มาตรา 95 ห้ามมิให้ยอมรับฟังพยานบุคคลใด เว้นแต่บุคคลนั้น

- (1) สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ และ
- (2) เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยินหรือทราบข้อความเกี่ยวในเรื่องที่จะให้การเป็นพยานนั้นมาด้วย ตนเองโดยตรง....”

- สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ ถือเป็นคุณสมบัติประการแรกของพยานบุคคล เพราะ หากบุคคลที่จะมาเป็นพยานที่ศาลไม่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้ บุคคลนั้นย่อมไม่สามารถที่

จะเบิกความเล่าข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ศาลฟังได้ ดังนั้น บุคคลที่จะมาเป็นพยานเบิกความต่อศาล จะต้องเข้าใจคำถามที่ตัวความ ทนายความ หรือศาลถาม และตอบคำถามนั้นได้ โดยบุคคลที่เป็นพยานนี้จะไม่ถูกจำกัดด้วยอายุของพยาน แต่ทั้งนี้ก็ไม่ควรที่จะอายุน้อยหรือไร้เดียงสาจนเกินไปจนไม่เข้าใจคำพูดของคน เพราะฉะนั้นเด็กอายุ 2 หรือ 3 ขวบที่เข้าใจคำพูดหรือการสื่อความหมายอื่น และตอบคำถามได้ก็ย่อมเป็นพยานได้ ส่วนผู้สูงอายุมากจนความจำเลอะเลือนหรือวิกลจริตซึ่งไม่สามารถเข้าใจคำถามก็ไม่สามารถเป็นพยานได้

สำหรับคนหูหนวกหรือเป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้ แม้บุคคลเหล่านี้จะไม่สามารถได้ยินคำถามที่ตัวความ ทนายความ หรือศาลถามก็ตาม แต่บุคคลเหล่านี้สามารถสื่อความหมายในทางอื่นเพื่อให้เข้าใจคำถามและตอบคำถามได้ เช่น การเขียนหนังสือ การใช้ล่ามมือ หรือการแสดงกิริยาท่าทาง เป็นต้น โดยให้ถือว่าคำเบิกความของบุคคลเหล่านี้เป็นคำพยานบุคคลตามกฎหมายด้วยเช่นกัน ตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 96 บัญญัติไว้ คือ

“มาตรา 96 พยานที่เป็นคนหูหนวก หรือเป็นใบ้ หรือทั้งหูหนวกและเป็นใบ้นั้น อาจถูกถามหรือให้คำตอบ โดยวิธีเขียนหนังสือ หรือโดยวิธีอื่นใดที่สมควรได้ และคำเบิกความของบุคคลนั้นๆ ให้ถือว่าเป็นคำพยานบุคคลตามกฎหมายนี้”

สำหรับชาวต่างประเทศที่ฟังภาษาไทยไม่เข้าใจสามารถเป็นพยานบุคคลในศาลได้ ไม่ถือว่าเป็นพยานบุคคลที่ต้องห้ามมิให้รับฟังแต่อย่างใด เพราะชาวต่างประเทศสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาทั้งการฟังคำถามและการตอบคำถาม โดยผ่านล่ามได้

- เป็นผู้ที่ได้เห็น ได้ยิน หรือทราบข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง หมายถึง บุคคลที่จะมาเบิกความเป็นพยานต่อศาลนั้นต้องเป็นผู้ประสบกับข้อเท็จจริงมาด้วยตนเอง เพราะคนที่รู้เห็นข้อเท็จจริงด้วยตนเองย่อมเป็นพยานชั้นหนึ่งและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือ คุณสมบัติประการที่สองนี้จึงมีความสำคัญมากเพราะคงไม่มีระบบกฎหมายลักษณะพยานระบบใดที่จะยอมให้คนที่ไม่รู้ข้อเท็จจริงมาเบิกความต่อศาล

2.2 บทบาทและความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญา

ในการดำเนินคดีอาญาของประเทศไทยนั้นใช้รูปแบบของ “ระบบกล่าวหา” (Accusatorial System) โดยมีหลักการสำคัญคือ ผู้ที่กล่าวหาว่าบุคคลอีกคนหนึ่ง (ผู้ถูกกล่าวหา) กระทำความผิด

จะต้องมีพยานหลักฐานมาขึ้นชั้นและพิสูจน์ความผิดของผู้ถูกกล่าวหา นั้น หากไม่สามารถนำพยานหลักฐานมาพิสูจน์ความผิดได้ ศาลจะไม่พิพากษาลงโทษผู้ถูกกล่าวหา จากหลักดังกล่าว จึงเห็นได้ชัดว่าพยานหลักฐานทั้งพยานเอกสาร พยานวัตถุ หรือพยานบุคคลที่รู้เห็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการพิสูจน์ความผิด

พยานบุคคลมีบทบาทสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาคดี กล่าวคือ พยานบุคคลที่มีส่วนได้รู้เห็นในการกระทำผิดซึ่งรวมถึงผู้เสียหายมีหน้าที่ในการเป็นพยานเพื่อให้ถ้อยคำรวมทั้งส่งมอบพยานหลักฐานต่างๆ อันนำไปสู่การชี้ตัวผู้ต้องหา การให้การในชั้นสอบสวน และการเบิกความในชั้นพิจารณาคดี ซึ่งจะเป็นพยานหลักฐานสำคัญในการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่อย่างไรก็ตาม บทบาทของพยานที่แสดงออกมาอาจบกพร่องและผันแปรได้ หากพยานถูกปัจจัยต่างๆ มากระทบความรู้สึก ความคิด ความต้องการ และอารมณ์ของพยานจนเกิดความเครียด หรือ ทำให้พยานขาดโอกาสในการเปิดเผยความจริง หรือ พยานถูกขัดขวางมิให้มีการดำเนินการไปตามรูปคดี โดยเฉพาะในคดีความผิดอุกฉกรรจ์ คดีที่มีลักษณะเป็นองค์รอาชญากรรมข้ามชาติหรืออาชญากรรมข้ามชาติ ซึ่งเป็นความผิดที่มีความรุนแรงและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ บุคคลที่จะมาเป็นพยานในคดีดังกล่าวย่อมมีความเสี่ยงภัยและอาจได้รับอันตรายอันเกิดจากการข่มขู่ คุกคาม และประทุษร้ายในรูปแบบต่างๆ จากผู้กระทำความผิดมากกว่าความผิดอาญาประเภทอื่นๆ ทำให้พยานเกิดความหวาดกลัวและส่งผลให้พยานหลีกเลี่ยงการไปเป็นพยานในชั้นสอบสวนและในชั้นพิจารณาคดีในที่สุด ดังนั้น การรักษาคุณค่าของพยาน (คำพยาน) และการได้มาซึ่งพยานบุคคล จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่รัฐต้องมีมาตรการทางกฎหมายออกมารองรับในเรื่องดังกล่าวอย่างเป็นทางการ

จากบทบาทของพยานบุคคลตามที่กล่าวข้างต้น ทำให้เข้าใจและมองเห็นถึงความสำคัญของพยานบุคคลในคดีอาญาได้หลายประการ กล่าวคือ

(1) พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการดำเนินคดีอาญา คือ การได้พยานบุคคลมาให้ข้อเท็จจริงต่างๆ ทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณา ย่อมเป็นพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักรับฟังได้อย่างมากในการพิสูจน์ความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาหรือจำเลย อันเป็นการค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ต่อการพิทักษ์ความเป็นธรรมตามกฎหมาย และเพื่อบรรลุเป้าหมายของการดำเนินคดีอาญา ในทางกลับกันหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐาน โดยเฉพาะพยานบุคคลมาพิสูจน์ความผิดนั้นได้ ผู้กระทำผิดความยอมไม่ได้รับการลงโทษและยังคงอยู่ร่วมในสังคมต่อไป เช่นนี้ประชาชนในสังคมย่อมได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากรัฐไม่สามารถคุ้มครองสังคมโดยการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้

(2) พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญต่อการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐาน คือ ในคดีอาญาพยานบุคคลเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการพิสูจน์ความผิด เนื่องจากความผิดอาญาส่วนใหญ่เป็นเรื่องการกระทำของบุคคลต่อบุคคล จึงจำเป็นต้องหาผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์มาให้การหรือเบิกความเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนั้น หรือแม้กระทั่งในกรณีที่มีการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ เช่น การตรวจเลือด การตรวจ DNA ซึ่งใช้พิสูจน์ความถูกต้องแท้จริงได้ก็ตาม ยังคงต้องอาศัยพยานผู้เชี่ยวชาญมาเบิกความประกอบผลการตรวจดังกล่าวด้วย นอกจากนี้ การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ก็ต่อเมื่อโจทก์สามารถนำพยานมาสืบพิสูจน์ความผิดของจำเลยได้จนปราศจากข้อสงสัย แต่หากพยานโจทก์ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด แม้จำเลยจะรับสารภาพก็ตาม ศาลก็ไม่อาจรับฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด¹ หรือแม้จะมีพยานจำเลยบางคนเบิกความเป็นโทษแก่จำเลยจนทำให้เห็นว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ตาม ศาลจะรับฟังพยานจำเลยร่วมกับพยานโจทก์เพื่อให้พอฟังลงโทษจำเลยไม่ได้² ดังนั้น ในคดีอาญาพยานบุคคลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่ศาลจะใช้ชี้แจงน้ำหนักคำพยานเพื่อพิจารณาและพิพากษาคดี

(3) พยานบุคคลมีบทบาทสำคัญในการควบคุมความสงบเรียบร้อยต่อสังคม คือ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาให้เกิดผลที่มีประสิทธิภาพนั้น หมายถึง การดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ หรือ ยกฟ้องและปล่อยตัวผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดไปในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นผู้บริสุทธิ์ ย่อมส่งผลให้เกิดความยุติธรรมในสังคมได้ ซึ่งกลไกสำคัญในการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหาดังกล่าว คือ ตัวพยานบุคคลซึ่งเป็นผู้ทำให้ข้อเท็จจริงปรากฏขึ้นมา อย่างไรก็ตามหากบุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงเกิดความหวาดกลัวหรือไม่มีจิตสำนึกในการทำหน้าที่พลเมืองดีโดยการไปเป็นพยานที่ศาล ย่อมทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ ทำให้สังคมขาดการควบคุมที่ดี และอาชญากรรมจะเพิ่มสูงขึ้นเป็นผลต่อเนื่องกันไป

---

¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 848/2545 การที่โจทก์บรรยายฟ้องและนำสืบเพียงว่า มี ส. มาเบิกความว่าได้ซื้อเมทแอมเฟตามีนจากจำเลยเมื่อคืนเดือนกุมภาพันธ์ 2543 โดยมีได้ระบุวันที่หรือเวลาที่กระทำความผิดให้แน่นอน เป็นการบรรยายฟ้องและนำสืบได้ไม่ชัดเจน แม้จำเลยจะให้การรับสารภาพ ก็ไม่อาจรับฟังได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง

² เข็มชัย ชูติวงษ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2538), หน้า 241.

2.3 ปัญหาและอุปสรรคของการได้มาซึ่งพยานบุคคล

ในชั้นพิจารณาคดีของศาลพบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับพยานบุคคลปรากฏขึ้นบ่อยครั้ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการได้มาซึ่งพยานบุคคล หรือ การรักษาคุณค่าของคำพยานบุคคลก็ตาม ล้วนแต่เป็นเหตุขัดข้องของพยานบุคคลที่ถือเป็นอุปสรรคอย่างยิ่งต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาและก่อให้เกิดผลเสียหายต่อรูปคดี ข้อขัดข้องดังกล่าว ได้แก่

2.3.1 บุคคลปฏิเสธการเป็นพยาน : เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น บุคคลที่รู้เห็นหรือรับทราบการกระทำความผิดโดยตรงจะถูกขอความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนเพื่อมาเป็นพยานให้ถ้อยคำรวมเข้าไว้ในสำนวนการสอบสวนและบุคคลดังกล่าวจะต้องไปเบิกความเป็นพยานต่อศาลอีกครั้งเมื่อมีการฟ้องคดี แต่ปรากฏว่ามีบุคคลจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นผู้รู้เห็นหรือรับทราบการกระทำความผิดโดยตรงปฏิเสธการมาเป็นพยานทั้งในชั้นสอบสวนและชั้นพิจารณาของศาล* อันเนื่องมาจากสาเหตุต่างๆ หลายประการ เช่น เกรงกลัวอิทธิพล กลัวเสียเวลา กลัวได้รับอันตราย เพราะมีการเปิดเผยชื่อ-ที่อยู่ของพยาน หรือ พยานมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

2.3.2 พยานเกิดความสับสนในขณะเบิกความ : พยานบุคคลอาจเบิกความสับสนไม่ถูกต้องได้ เนื่องจากธรรมชาติของมนุษย์มีความสามารถในการรับรู้ (Perception) การจดจำเหตุการณ์ (Memory) และการถ่ายทอดในขณะเบิกความ (Expression) แตกต่างกัน ในบางกรณีความสับสนของพยานอาจเกิดจากคำซักถามของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ทนายความ และศาล รวมไปถึงความสับสนที่เกิดขึ้นจากความหวาดกลัวและตื่นเต้นในขณะเบิกความ ความสับสนนี้ย่อมเกิดขึ้นได้กับพยานบุคคลทุกประเภท ไม่ว่าจะ มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา ฐานะ หรือสถานะทางสังคมอย่างไรก็ตาม ยิ่งไปกว่านั้นยังมีปัจจัยในเรื่องระยะเวลาเข้ามามีผลกระทบต่อ การจดจำเหตุการณ์และการถ่ายทอดของพยานอีกด้วย หากเหตุการณ์ผ่านพ้นไปเป็นเวลานาน พยานอาจหลงลืมและสับสนในข้อเท็จจริงได้ง่ายมากขึ้น

---

* ผู้ที่ได้รับหมายเรียกจากพนักงานสอบสวนหรือจากศาลเพื่อให้มาให้ถ้อยคำเป็นพยานแล้วขัดขืนไม่ยอมมา ถือเป็นความผิดอาญาฐานไม่มาให้ถ้อยคำหรือฐานไม่มาเบิกความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 168 หรือมาตรา 170 แล้วแต่กรณี หากมาพบพนักงานสอบสวนหรือมาศาลแต่ไม่ยอมให้ถ้อยคำหรือไม่ยอมเบิกความ ถือเป็นความผิดอาญาฐานไม่ยอมให้ถ้อยคำหรือไม่ยอมเบิกความ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 169 หรือมาตรา 171 แล้วแต่กรณี

2.3.3 พยานเบิกความผิดพลาด : การเบิกความผิดพลาดนี้อาจเกิดขึ้นได้ทั้งจากการจงใจ และการไม่จงใจของพยาน กล่าวคือ ในกรณีที่พยานได้รับอามิสสินจ้าง ถูกบังคับข่มขู่ ได้รับการร้องขอ หรือได้รับผลประโยชน์ใดๆ ฯลฯ ย่อมเป็นสาเหตุให้พยานจงใจเบิกความผิดพลาดได้* แต่หากพยานเบิกความผิดพลาดเพราะเหตุหลงลืม เข้าใจคำถามไม่ถูกต้อง หรือถูกล่อลอบด้วยคำถามที่ซับซ้อน ฯลฯ ย่อมเห็นได้ชัดว่าการเบิกความผิดพลาดนี้เกิดขึ้นจากการไม่จงใจของพยาน

2.3.4 พยานกลับคำให้การ : เป็นกรณีที่พยานให้การไว้กับพนักงานสอบสวนในชั้นสอบสวนอย่างหนึ่ง แต่พยานไปเบิกความต่อศาลเป็นอีกอย่างหนึ่งซึ่งแตกต่างกันในสาระสำคัญ เหตุที่ทำให้พยานกลับคำให้การนั้นเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น พยานได้รับอามิสสินจ้าง พยานต้องการช่วยเหลือผู้ต้องหาหรือจำเลย พยานถูกข่มขู่คุกคามจนเกิดความหวาดกลัว หรือ พยานเบิกความใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริง เป็นต้น

2.3.5 พยานไม่ไปเบิกความ : การที่พยานไม่ไปเบิกความต่อศาลเกิดขึ้นได้ทั้งจากการจงใจและไม่จงใจของพยาน โดยมีสาเหตุหลายประการ เช่น การได้รับอามิสสินจ้าง ถูกบังคับข่มขู่ ได้รับการร้องขอ ได้รับผลประโยชน์ในทางใดๆ การไม่เข้าใจขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณา พยานมีปัญหาเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือพยานไม่ได้รับหมายเรียก เป็นต้น และในกรณีที่ตัวพยานไม่ยอมรับหมายเรียกหรือหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับหมายเรียกนี้จะเป็นเพราะความเกรงกลัวอิทธิพลของจำเลย หรือเกิดความเบื่อหน่ายที่มาศาลหลายครั้งแล้วไม่ได้เบิกความก็ตาม ถือเป็นเหตุที่พยานไม่ไปเบิกความในทำนองเดียวกันกับการจงใจของพยานด้วย นอกจากนี้หากโจทก์ไม่สามารถนำตัวพยานมาเบิกความในศาลได้เพราะเหตุจำเป็นอื่นๆ เช่น พยานถึงแก่กรรม หรือพยานย้ายที่อยู่ไม่สามารถตามตัวได้ ย่อมเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ไม่มีพยานไปเบิกความที่ศาลเช่นกัน

2.3.6 พยานไม่กล้าชี้ตัวผู้ต้องหา : ปกติการชี้ตัวผู้ต้องหาเป็นขั้นตอนหนึ่งในการรวบรวมหลักฐานของพนักงานสอบสวนและเป็นการพิสูจน์ตัวบุคคลโดยอาศัยความทรงจำของพยานที่สามารถระบุชี้ตัวคนร้ายออกจากกลุ่มบุคคลได้ ในการชี้ตัวจะต้องจัดให้มีการชี้ตัวในห้องที่มีการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหามองเห็นผู้ชี้ตัว แต่ในทางปฏิบัติพบว่าพนักงานสอบสวนจัดให้ผู้เสียหายหรือ

---

* การจงใจเบิกความผิดพลาดอาจถือเป็นการเบิกความอันเป็นเท็จได้ และหากข้อความที่เบิกความนั้นเป็นข้อสำคัญในคดี ย่อมถือเป็นความผิดอาญาฐานเบิกความเท็จ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 177

พยานชี้ตัวขึ้นชั้น โดยให้ผู้ต้องหาขึ้นปะปนกับคนอื่น และบางครั้งมีบุคคลอื่นซึ่งอาจเป็นกลุ่มผู้กระทำผิดเข้าร่วมในขณะมีการชี้ตัวด้วย จนอาจเกิดการข่มขู่และทำร้ายพยานอันเป็นเหตุให้พยานเกิดความหวาดกลัวและไม่ต้องการมาเป็นพยานให้แก่รัฐ

2.3.7 พยานมีที่อยู่ไม่เป็นหลักแหล่ง : ข้อขัดข้องนี้เกิดขึ้นได้กับพยานประเภทบุคคลแฝง ได้แก่ พยานที่ประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง หรือ พยานที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดแต่เข้ามาประกอบอาชีพในกรุงเทพมหานคร หรือ จังหวัดอื่น เนื่องจากพยานเหล่านี้ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งแน่นอน แต่จะย้ายไปตามสถานที่ต่างๆตามงานที่รับจ้าง กรณีอาจเกิดปัญหาในการติดตามตัวพยานได้ หากพยานย้ายที่อยู่อาศัยหรือเปลี่ยนงานโดยไม่แจ้งให้พนักงานสอบสวนทราบหรือไม่มีที่อยู่และหมายเลข โทรศัพท์ให้ติดต่อ ก็จะทำให้ไม่สามารถตามตัวพยานพบ หรือ ในกรณีตามตัวพยานพบแต่พยานทำงานและพักอาศัยในท้องที่ห่างไกล ไม่สะดวกต่อการมาเป็นพยาน ย่อมเป็นเหตุให้ไม่ได้ตัวพยานมาเบิกความเช่นกัน

2.3.8 พยานไม่เชื่อมั่นในกระบวนการคุ้มครองของรัฐ : พยานที่มาเบิกความต่อศาลอาจต้องเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือการแก้แค้นของผู้กระทำความผิดหรือญาติหรือเพื่อนของผู้กระทำความผิด แต่เนื่องจากกระบวนการคุ้มครองพยานที่ใช้ในปัจจุบันไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน งบประมาณและเจ้าหน้าที่มีไม่เพียงพอ จึงทำให้การคุ้มครองพยานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่พยานว่าตนจะได้รับการคุ้มครองดูแลอย่างเต็มที่และไม่เกิดอันตรายใดๆหลังจากมาเบิกความ ดังนั้นเมื่อพยานไม่เชื่อมั่นในกระบวนการคุ้มครองของรัฐรวมทั้งไม่ไว้วางใจเจ้าพนักงานตำรวจที่มาคุ้มครอง พยานจึงไม่แสดงตนและไม่ให้ความร่วมมือใดๆ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานบุคคล

แนวความคิดในเรื่องการคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาเกิดขึ้นเนื่องจากจุดมุ่งหมายสุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายแบบคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือแบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ก็ตาม คือ การหาหรือการทำให้ข้อเท็จจริงแห่งคดีปรากฏขึ้นมาโดยใช้วิธีค้นหาความจริงจากพยานหลักฐานเพื่อสร้างประสิทธิภาพให้แก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและเพื่อนำความเป็นธรรมกลับคืนสู่สังคม และเนื่องจากการกระทำความผิดอาญามักจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อเหยื่ออาชญากรรม โดยตรงและยังส่งผลกระทบต่อสังคม โดยอ้อม รัฐผู้มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมจึงต้องปราบปรามอาชญากรรมทั้งหลายและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่การที่รัฐจะสามารถปราบปราม

อาชญากรรมและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้นั้น รัฐต้องมีกฎหมายสำคัญมาช่วยไขข้อเท็จจริงแห่งคดีให้ปรากฏ กฎหมายสำคัญที่กล่าวถึงนี้ คือ บุคคลที่ได้อ่าน ได้ยิน ได้ทราบเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงมาโดยตรง และได้มาให้การหรือให้ถ้อยคำในข้อเท็จจริงต่อพนักงานสอบสวนหรือศาลในการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น บุคคลที่จะมาเป็นพยาน หรือที่เรียกว่า “พยานบุคคล” นี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่รัฐต้องจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลให้ได้รับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการทำหน้าที่เป็นพยานให้แก่รัฐโดยไม่ถูกคุกคามจากเหตุต่างๆที่จะทำให้มีการบิดเบือนข้อเท็จจริงอันจะส่งผลให้เกิดความผิดพลาดในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานของศาล

2.4.1 เหตุผลและความจำเป็นที่ต้องมีการคุ้มครองพยานบุคคล

จากแนวความคิดที่กล่าวไว้ข้างต้น สามารถสรุปเหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องหามาตรการให้ความคุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลได้ 4 ประการ คือ

(ก) เหตุผลและความจำเป็นทางด้านบทบาทที่สำคัญของพยานบุคคล

พยานบุคคลมีบทบาทที่สำคัญต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเนื่องจากสามารถยืนยันความผิดของผู้กระทำได้มากที่สุด อีกทั้งสภาพคุณลักษณะของพยานบุคคลมีความละเอียดอ่อน คือ อาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆจนทำให้คำเบิกความเปลี่ยนแปลงหรือถูกบิดเบือนไปจากความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งประจักษ์พยานถือเป็นพยานหลักฐานที่ดีที่สุดที่ศาลต้องรับฟัง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐควรมีมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองพยานเพื่อบรรลุมิติประสงค์ในกระบวนการยุติธรรม

(ข) เหตุผลและความจำเป็นที่รัฐต้องก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลทุกคนในสังคม

พยานบุคคล โดยเฉพาะผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมในคดีที่มีความรุนแรงย่อมได้รับความทรมาณด้านร่างกายและจิตใจ รวมทั้งด้านอาชีพและรายได้ อันเป็นผลมาจากการกระทำผิดอาญาอยู่แล้ว การที่ต้องมาเบิกความเป็นพยานในคดีจึงเป็นเพิ่มภาระและความตึงเครียดให้แก่บุคคลดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รัฐควรช่วยบรรเทาความเสียหายและปกป้องคุ้มครองสิทธิของพยานบุคคลในการดำรงชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัยจากภัยอันตรายที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

(ค) เหตุผลและความจำเป็นเพื่อเป้าหมายในการปราบปรามองค์กรอาชญากรรม

การกระทำความผิดในลักษณะขององค์กรอาชญากรรมมักมีการปกปิดหลักฐาน และด้วยลักษณะความโหดเหี้ยมเด็ดขาดของการดำเนินการขององค์กรอาชญากรรม ความกว้างขวาง และจำนวนสมาชิกที่ปะปนอยู่ในสังคมภายนอก การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่มีรัฐต้องให้ความสำคัญเป็นพิเศษเพื่อให้พยานกล้ามาเบิกความและคำเบิกความไม่ถูกระทบกระเทือนโดยปัจจัยอื่นใด อันจะก่อให้เกิดการบรรลุผลในการกวาดล้างองค์กรอาชญากรรม

(ง) เหตุผลและความจำเป็นในแง่ของความร่วมมือระหว่างประเทศทางอาญา

ความเจริญก้าวหน้าทางด้านการสื่อสารและคมนาคม ทำให้อาชญากรรมระหว่างประเทศเติบโตขึ้นอย่างมาก เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นในหลายประเทศย่อมต้องอาศัยความร่วมมือทางอาญาระหว่างประเทศ ปัจจุบันการส่งตัวพยานบุคคลไปเบิกความในต่างประเทศเป็นมาตรการสำคัญในกรอบความร่วมมือดังกล่าว อย่างไรก็ตามปัญหาสำคัญของมาตรการนี้ คือ รัฐจะคุ้มครองสวัสดิภาพและความปลอดภัยให้แก่ประชาชนของคนอย่างไร เมื่อประชาชนหรือพยานเดินทางออกนอกอาณาเขตไปแล้ว สนธิสัญญาทวิภาคีต่างๆจึงมักระบุความรับผิดชอบของรัฐฝ่ายที่รับตัวพยานว่า จะต้องประกันความปลอดภัย (Safe Conduct) ดังนั้น หากประเทศไทยจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการส่งตัวพยานบุคคลจากต่างประเทศมาสืบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบการให้คุ้มครองความปลอดภัยแก่พยานบุคคลของประเทศไทย เนื่องจากไม่มีประเทศใดยินยอมให้คนชาติของตนต้องเสี่ยงต่อการเข้ามาช่วยเหลือกระบวนการดำเนินคดีของประเทศอื่น

นอกจากนี้ การที่รัฐจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญายังก่อให้เกิดประโยชน์ 3 ประการสำคัญ ดังต่อไปนี้

(1) เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรมในการค้นหาข้อเท็จจริงจากพยานบุคคล และเพื่อมิให้ข้อเท็จจริงแห่งคดีถูกบิดเบือน

(2) เพื่อให้พยานบุคคลได้รับความคุ้มครองความปลอดภัยจากการทำหน้าที่เป็นพยานที่ดีในการบอกกล่าวข้อเท็จจริงที่ตนประสบมาให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือศาลทราบ เพราะหากบุคคลที่จะมาเป็นพยานให้แก่รัฐถูกข่มขู่คุกคาม ย่อมทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในอนาคตไม่มีประสิทธิภาพ เพราะจะไม่มีบุคคลใดกล้าเสี่ยงมาเป็นพยานในคดีอาญาอีกต่อไป

(3) เพื่อตอบแทนความร่วมมือและเพื่อชดเชยรายได้ให้แก่พยานที่ขอมอบอุทิศตนและสละเวลาในการประกอบอาชีพมาทำหน้าที่พลเมืองดีโดยการมาเป็นพยานให้แก่รัฐ

2.4.2 วัตถุประสงค์ของการคุ้มครองพยานบุคคล

การคุ้มครองพยานบุคคลเกิดขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่มุ่งถึงการมีอยู่ของพยานบุคคลและการทำให้คำพยานนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดี กล่าวคือ การทำให้คำให้การหรือถ้อยคำของพยานบุคคลในชั้นพิจารณามีความน่าเชื่อถือหรือมีน้ำหนักในการรับฟัง เนื่องจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้บุคคลไม่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐาน รวมถึงการแสดงบทบาทในฐานะพยานบุคคลในคดีอาญา คือ ความหวาดกลัวภัยอันตรายต่อชีวิต ทรัพย์สินของตนเองและบุคคลใกล้ชิด ซึ่งความหวาดกลัวดังกล่าวอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยภายในของตัวบุคคลนั่นเอง เช่น ความรู้สึกวิตกกังวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย หรือจากปัจจัยภายนอก คือ การหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การถูกคุกคาม การถูกข่มขู่ เป็นต้น ดังนั้นความสำคัญของการคุ้มครองพยานจึงเป็นเรื่องที่รัฐต้องใช้อำนาจในการจัดการเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best Evidence) หรือ พยานสำคัญในคดี (Material Witness) ซึ่งส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมและเป็นการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะได้รับความปลอดภัย

การคุ้มครองพยานบุคคลจำต้องพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองพยาน คือ การมีอยู่ของพยานบุคคล และการทำให้คำพยานนั้นมีคุณค่าต่อการพิจารณาคดีประกอบด้วย จึงแบ่งการคุ้มครองพยานออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

- การคุ้มครองบุคคลที่มาเป็นพยาน : การคุ้มครองสวัสดิภาพในชีวิตและร่างกายของบุคคลที่มาเป็นพยานเพื่อให้ได้รับความปลอดภัยจากการกระทำในรูปแบบต่างๆ เช่น การคุกคาม การทำร้าย การข่มขู่ เพื่อให้รัฐได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด
- การคุ้มครองคำให้การของบุคคลที่มาเป็นพยาน : การคุ้มครองเพื่อให้พยานบุคคลสามารถให้การได้โดยปราศจากปัจจัยต่างๆ ที่อาจมีผลกระทบต่อคำให้การของพยาน เพื่อให้คำให้การนั้นมีน้ำหนักรับฟังได้

2.4.3 รูปแบบการคุ้มครองพยานบุคคล

การให้ความคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาประกอบไปด้วยการให้ความคุ้มครองทางสังคม (Social Protection) เช่น การที่สังคมให้เกิดหรือให้ความชื่นชมแก่บุคคลที่มาทำหน้าที่เป็นพยาน หรือการที่สังคมกดดันผู้กระทำความผิดโดยการไม่คบค้าสมาคมด้วย เป็นต้น และการคุ้มครองพยานโดยใช้กลไกทางกฎหมาย (Legal Instrument) ในเรื่องสิทธิของพยานบุคคล คือ สิทธิที่จะให้การโดยสมบูรณ์ปราศจากการขัดขวางโดยมิชอบ และสิทธิที่จะไม่ต้องตอบคำถามซึ่งโดยตรงหรืออ้อมอาจจะทำให้ถูกฟ้องคดีอาญา⁴ สิทธิที่จะได้รับความคุ้มกันและการปฏิบัติที่เหมาะสม⁵ และสิทธิที่จะได้รับค่าป่วยการ⁶ นอกจากนี้การคุ้มครองพยานในเรื่องความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของพยานก็เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเช่นกัน เพราะการคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และสิทธิเสรีภาพของพยาน จัดเป็นการคุ้มครองเบื้องต้นและเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐควรจัดให้มีเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานบุคคลในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ในที่นี้ ขอกล่าวถึงรูปแบบการคุ้มครองความปลอดภัยของพยานบุคคล ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 กรณี ดังนี้

2.4.3.1 การคุ้มครองความปลอดภัยในกรณีทั่วไป

- กรณีที่รัฐดำเนินการให้พยานสามารถชี้ตัวผู้ต้องหาผ่านกระจกทางเดียวโดยไม่ต้องเผชิญหน้ากับจำเลย จะทำให้พยานลดความกดดันและรู้สึกปลอดภัยมากยิ่งขึ้น
- การจัดให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยอยู่ในความควบคุมของรัฐ เมื่อมีเหตุเชื่อได้ว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยอาจจะไปยุ่งเหยิงกับพยานหลักฐาน กล่าวคือ มาตรการการออกหมายจับ การไม่อนุญาตให้ได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว รวมถึงการใช้เทคโนโลยี (Video Conference) มาใช้ในการสืบพยาน เพื่อหลีกเลี่ยงการยุ่งเหยิงกับพยานทั้งทางตรงและทางอ้อม อันจะช่วยลดความเสียหายของพยาน และรักษาคุณภาพของพยานหลักฐานไว้ได้

⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 และ มาตรา 234

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 244

⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, อ้างแล้ว, มาตรา 256 และ มาตรา 257

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองความปลอดภัยในกรณีทั่วไปยังไม่เพียงพอที่จะใช้คุ้มครองพยานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ได้ เนื่องจากพยานอาจได้รับผลของการกระทำหรือความเสียหาย ซึ่งเกิดขึ้นก่อนที่รัฐจะรู้ถึงการกระทำอาชญากรรมนั้น อันส่งผลกระทบต่อคุณค่าของน้ำหนักคำพยาน ดังนั้น จึงต้องมีมาตรการอื่นที่จะให้ความคุ้มครองพยานเป็นกรณีพิเศษ

2.4.3.2 การคุ้มครองในกรณีพิเศษ (Witness Protection Program)

การให้ความคุ้มครองพยานเป็นกรณีพิเศษมีขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของรัฐ ในการต่อสู้กับองค์กรอาชญากรรม เนื่องจากต้องใช้บุคคลที่มีความใกล้ชิดกับการกระทำอาชญากรรมมาให้การหรือนำแสดงพยานหลักฐานต่อศาลเพื่อลงโทษจำเลย วิธีการที่มีประสิทธิภาพที่สุดในปัจจุบัน คือ การให้พยานอยู่ในความคุ้มครองความปลอดภัยของรัฐ โดยจัดในรูปของโครงการ ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ

- รัฐจะให้ความคุ้มครองพยานหรือบุคคลที่ตกลงจะมาให้การต่อเจ้าพนักงานตำรวจและศาล รวมถึงพยานที่ได้ให้การแล้ว โดยจะคุ้มครองถึงบุคคลที่มีความใกล้ชิดหรือเกี่ยวข้องกับพยานด้วย เนื่องจากหากเกิดภัยอันตรายแก่บุคคลเหล่านี้ ย่อมส่งผลต่อการให้การของพยานได้
- ประเภทความผิดที่พยานจะได้รับการคุ้มครองต้องเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับองค์กรอาชญากรรม เช่น การค้ายาเสพติด การก่อการร้าย ความผิดกรณีอุกฉกรรจ์ หรือ กรณีที่พยานได้รับการข่มขู่ คุกคาม
- วิธีการให้ความคุ้มครอง หมายถึง
  - : การเปลี่ยนแปลงชื่อ-นามสกุล (new identity)
  - : การย้ายที่อยู่ (relocating the witness)
  - : การให้ความสะดวกต่อพยาน (accommodation for the witness)
  - : การให้ความคุ้มครองความปลอดภัย (physical protection)
  - : การจัดหาค่าใช้จ่ายตามสมควร
(Reasonable financial assistance to the witness)
  - : การรักษาความลับข้อมูลของพยานหรือสิ่งที่ใช้ยืนยันบุคคล

- หลักเกณฑ์การพิจารณา ผู้มีอำนาจพิจารณาจะต้องรวบรวมข้อมูลและประเมินว่าพยานบุคคลควรได้รับการคุ้มครองในกรณีพิเศษหรือไม่ โดยพิจารณาจาก

- : ความรุนแรงของคดี (the seriousness of the offense)
- : ความสำคัญของพยานในคดี
(the nature and importance of statement or evidence)
- : ภัยอันตรายที่พยานอาจได้รับ
(the nature of the perceived danger to the witness)
- : ผลประเมินทางจิตวิทยา
(the results of psychological or psychiatric examination)
- : ความเสี่ยงต่อสังคม
(the risk to the public if witness is included in the program)
- : ค่าใช้จ่ายในการให้ความคุ้มครอง
(the finance of protecting the witness)
- : การคุ้มครองด้วยวิธีการอื่นๆที่เหมาะสม
(alternative methods of protecting the witness)

- มีการทำข้อผูกพันระหว่างรัฐและพยานบุคคล (Memorandum of Agreement) โดยรัฐมีหน้าที่ให้ความคุ้มครองพยานบุคคลและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องตามที่จำเป็นและสมควร ส่วนพยานบุคคลมีหน้าที่ให้ความร่วมมือกับรัฐในการให้ข้อมูลหรือพยานหลักฐาน การเปิดเผยข้อมูลทางกฎหมายและภาระหนี้สิน รวมทั้งให้ความร่วมมือกับรัฐในกรณีอื่นๆตามที่จำเป็น

- การไม่เปิดเผยข้อมูลที่ขึ้นชั้นตัวบุคคล เป็นวิธีการป้องกันพยานจากการคุกคามในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะภัยอันตรายจากชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน ซึ่งจะส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงชื่อ-นามสกุลของพยานได้ผลเต็มประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่รัฐหรือผู้มีอำนาจสามารถเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวได้ ถ้าการเปิดเผยเป็นไปเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม เพื่อความมั่นคงของประเทศ หรือเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของบุคคลอื่น

- การคุ้มครองอาจสิ้นสุดลงได้เมื่อพยานมีเจตนาที่จะทำผิดข้อตกลง พยานกระทำความผิดอาญา หรือกรณีที่พฤติการณ์แห่งภัยอันตรายหมดไป ซึ่งรัฐมีสิทธิที่จะยกเลิกหรือระงับการคุ้มครองได้โดยแจ้งต่อพยานเป็นลายลักษณ์อักษร

- การพิจารณาเข้าสู่การคุ้มครองพยานในกรณีพิเศษนั้น รัฐไม่มีความรับผิดชอบทั้งทางอาญาและทางแพ่งต่อพยานในกรณีที่รัฐปฏิเสธไม่รับพยานเข้าสู่โครงการ รวมทั้งการกระทำใดๆของเจ้าหน้าที่รัฐซึ่งกระทำโดยสุจริตจะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย

2.4.4 กฎหมายไทยเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองพยาน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 244 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเรื่องสิทธิของพยานในการได้รับความคุ้มครองจากรัฐ ได้บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งเป็นพยานในคดีอาญามีสิทธิได้รับความคุ้มครอง การปฏิบัติที่เหมาะสม และค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการรับรองความปลอดภัยให้แก่พยานในคดีอาญาในการที่จะกล่าวข้อเท็จจริงเพื่อเป็นประโยชน์ในทางคดี ซึ่งหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมได้ตระหนักถึงความสำคัญของพยานบุคคล จึงได้มีการกำหนดมาตรการต่างๆ ทางกฎหมาย รวมถึงการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 เพื่อใช้ในการคุ้มครองพยาน อันเป็นการสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

2.4.4.1 การคุ้มครองพยานบุคคลในคดีอาญาโดยใช้มาตรการต่างๆ ทางกฎหมาย

(ก) การคุ้มครองพยานบุคคลในระดับนโยบาย

- สำนักงานอัยการสูงสุด : กำหนดมาตรการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่พยานไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2538 ไว้ 2 ประการ คือ การปรับปรุงวิธีการส่งหมายเรียกพยานโดยนำวิธีการอื่นๆเข้ามาเสริม เช่น การส่งทางไปรษณีย์ หรือขอความร่วมมือจากฝ่ายปกครอง เป็นต้น และการอำนวยความสะดวกในเรื่องการจ่ายค่าพาหนะและค่าตอบแทนพยานตลอดจนการให้ความปลอดภัยแก่พยาน ตามระเบียบว่าด้วยการดำเนินคดีอาญา พ.ศ.2538 ข้อ 78

- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ : กำหนดมาตรการในการปฏิบัติงานด้านการอำนวยความสะดวกให้ผู้เสียหาย ให้ความคุ้มครองผู้เสียหาย พยาน และช่วยเหลือเหยื่ออาชญากรรม เช่น การบันทึกสถานที่อยู่ของผู้เสียหายและพยานพร้อมทั้งจัดกำลังตำรวจเพื่อให้ความคุ้มครองและเยี่ยมเยียนผู้เสียหายและพยาน

(ข) การคุ้มครองพยานบุคคล โดยใช้มาตรการทางกฎหมาย

- การใช้มาตรการทางอาญา : ประมวลกฎหมายอาญา ในความผิดต่อการบุกรุกกรรม เช่น มาตรา 184 (ทำลายพยานหลักฐาน) ความผิดต่อชีวิตและร่างกาย เช่น มาตรา 295, 289(7), 391 และความผิดต่อเสรีภาพ เช่น 309, 310, 392 เป็นต้น

- การใช้มาตรการบังคับ : การปล่อยชั่วคราว⁷ และการออกหมายจับ⁸ อันเป็นมาตรการควบคุมผู้ต้องหาหรือจำเลยไว้ในความควบคุมของรัฐเพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาคดีและความปลอดภัยต่อพยานหลักฐาน

- การโอนคดีเพื่อความปลอดภัย : ในกรณีที่มีข้อเท็จจริงแสดงว่าอาจมีการขัดขวางต่อการไต่สวนมูลฟ้องหรือการพิจารณา หรือน่ากลัวว่าจะเกิดความไม่สงบหรือเหตุร้ายแรงอย่างอื่น โดยพิจารณาจากลักษณะความผิด ฐานะจำเลย ความรู้สึกรังเกียจของประชาชน หรือเหตุผลอย่างอื่น โดยโจทก์-จำเลยสามารถยื่นคำร้องขอโอนคดีต่อประธานศาลฎีกาได้⁹

- การสืบพยานล่องหน้า : เป็นกรณีที่ก่อนมีการฟ้องคดี พยานจะเดินทางออกไปนอกราชอาณาจักร ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีถิ่นที่อยู่ห่างไกลจากศาล มีเหตุอันควรเชื่อว่าจะมีการยุ่งเหยิงกับพยานไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม หรือมีเหตุจำเป็นอื่นอันเป็นการยากแก่การที่จะนำพยานนั้นมาสืบในภายหลัง พนักงานอัยการสามารถยื่นคำร้องต่อศาลขอสืบพยานล่องหน้าได้¹⁰ เพื่อเป็นทางแก้หากพยานถูกข่มขู่หรือบีบบังคับจากจำเลยที่มีอิทธิพลทำให้พยานไม่กล้ามาเบิกความหรือมาเบิกความกลับคำให้การชั้นสอบสวน

- การสืบพยานด้วยการถ่ายทอดภาพและเสียง : ใช้ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือพยานเป็นเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี เมื่อต้องมีการชี้ตัวผู้ต้องหา และการสอบปากคำในชั้นสอบสวน

⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 และมาตรา 108 (6)

⁸ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 66 (3) ซึ่งปัจจุบันรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 237 วรรค 2 (2) ได้บัญญัติให้การออกหมายจับอยู่ในอำนาจของศาล

⁹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 26

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 237 ทวิ

รวมถึงการสืบพยานในชั้นศาล จะต้องจัดให้พยานอยู่ในสถานที่ที่เหมาะสมและต้องจัดให้นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ร่วมอยู่ด้วย¹¹ เนื่องจากพยานที่เป็นเด็กอาจไม่สามารถเบิกความได้อันเนื่องมาจากความกลัว ความไม่เข้าใจ หรือเหตุประการอื่น ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อน

โดยสรุป พยานบุคคลซึ่งเป็นประจักษ์พยานและมีน้ำหนักน่าเชื่อถืออาจถูกปัจจัยต่างๆ ทั้งภายในตัวพยาน เช่น ความรู้สึกรวดก้างวล ความรู้สึกไม่ปลอดภัย หรือปัจจัยภายนอก คือ การหวาดกลัวจากการกระทำของบุคคลอื่น เช่น การถูกคุกคาม การถูกข่มขู่ มาตรการ ทำให้ถ้อยคำหรือคำพยานนั้นบิดเบือนไปจากความจริง มาตรการต่างๆ ที่รัฐกำหนดขึ้นในการคุ้มครองพยานทั้ง มาตรการทางกฎหมาย และการออกพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ.2546 จึงมุ่งรักษาความมีอยู่ของพยานบุคคลและรักษาคุณค่าของคำพยานนั้นให้มีน้ำหนักในการรับฟังเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องที่สุด

---

¹¹ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 133 ทวิ และ มาตรา 133 ตริ